

Ne străduiam să ocolim troienii prea mari, dar și pe drum drept ni se afundau picioarele până la genunchi și de fiecare dată îmi intra zăpada în păslari. Deodată, nici eu nu știu de ce, m'au trecut fiorii, am început să tremur și m'a apucat durerea de cap. M'am străduit din răputeri să mă stăpânesc, ca să nu se vadă că nu mai pot. Caterinca nu mi-ar fi fost de niciun ajutor, iar Vasca și Ghenca mergeau cu rândul înainte — unul deschidea pârția, iar celălalt îl purta pe Vasia Malenchi în spinare...

Străbătusem poate cale de un kilometru, când în fața noastră luci o lumină și auzirăm lătrat de câini. Peste câteva clipe se apropie de noi, înnotând prin nămeți și lătrând bucuros, un ghemuleț pufoș cu coada ca un covrig. Era Belaia, cățeaua lui Zahar Vasilievici. Deslușirăm apoi încă o lumină care se apropia repede. Apoi răsăriră din noapte doi călăreți cu felinare în mâini și o sanie trasă de un cal. Erau tata și Ivan Potapovici care veneau călare, urmați în sanie de Zahar Vasilievici. Ceilalți școlari ajunseseră acasă înainte de viscol, numai noi lipseam și deși crezuseră cu toții că așteptam în Coltubî să treacă viscolul, porniseră totuși să ne caute, de frică să nu ne fi înzăpezit totuși cumva pe drum.

Ivan Potapovici îl luă pe Vasia Malenchi cu el, iar noi ne întinserăm în sanie. Eu dărdăiam tot mai tare și cădeam mereu într'un fel de toropeală. Uneori mă trezea scârțâitul zăpezii de sub tălpigi și mă uitam la tata și la Ivan Potapovici care mergeau călări pe de lături; mă uitam la pădurea înzăpezită, și parcă iar mă prăbușeam în gol...

Sania începu iar să hurducăie, lumina mă lovi în ochi și înțelesei că ne apropiam de sat. Vasca se întoarse și spuse încetisor :

— Știi, Ghenca, să isprăvim odată... Vrei ?

Sania hurducăia din nou și n'am mai auzit răspunsul lui Ghenca. Atât am mai apucat să văd : chipul palid al mamei și ochii speriați ai Soniei...

23 INIMI LUMINATE

Când mi-am venit în fire, tot de ochii Soniei am dat în primul rând. Sta lângă pat și mă privea lung, cercetător. Pe urmă, bucuroasă și bătând din piciorușe, strigă de răsună toată casa :

— A deschis ochii, mămico, a deschis ochii !

— De ce țipi, prostuțo ? am întrebat-o eu.

Dar glasul meu era atât de slab, încât nici eu, nici Sonia nu l-a auzit.

Mama alergă bucuroasă din bucătărie. După ea răsări și tata în prag.

— Ți-ai venit în fire, voinicule ? mă întrebă el.

Păreau fericiți amândoi, deși aveau o înfățișare jalnică. Mama era galbenă și trasă la față, iar în colțurile gurii, tata avea două cute adânci. Se vede că zăcusem de o boală lungă și grea, dacă grijile lăsaseră urme așa de adânci pe chipurile lor... Deodată, îmi adusei aminte de tot, și de viscol, și de „Peștera salvatoare“.

— Da' unde-i... am început eu, și apoi tăcui.

Mama, care mai mult ghici decât auzi, îmi răspunse zâmbind :

— E aici, aici... Trebuie să vină îndată.

Intr'adevăr, am auzit pe cineva bătând la ușa din tindă și Caterinca intră.

— Ah ! zise ea, punându-și mâinile la piept și făcând ochi mari. Te-ai trezit ?

Zâmbea. Zâmbeam și eu, și nu știu dacă eram mai voios de bucuria ei, decât de-a mea.

— Ei, și cum te simți ? mă întrebă Caterinca. Eu... noi... ne-a fost așa frică !...

Nu spunea de ce anume se temuseră cu toții, dar ochii ei străluceau și am înțeles.

— Trag o fugă până la copii, să-i vestesc !...

Și, învârtindu-se într'un picior, sbură spre ușă.

În curând veniră ceilalți. Plini de bucurie și găfâind, se îngrămădiră lângă patul meu. La început, n'au fost în stare să-mi spună nimic. M'au întrebat numai așa, lucruri neînsemnate. Când până la urmă Ghenadii încercă să-mi spună câte ceva, mama nu-l lăsă, ca să nu mă obosească. Vedeam bine că Pașca abia se ține să-mi povestească ceva. Se umflase și găfâia tot, dar abia la plecare îmi șopti :

— Fă-te repede bine... și-am să-ți instalez un radio, ai să vezi !

Spre seară, Caterinca veni iar, de astă dată cu maică-sa. Se așeză mai la o parte, iar Maria Osipovna veni lângă patul meu și mă întrebă cum mă simt și dacă n'am nevoie de ceva. Stătu numai puțin și la plecare îmi spuse :

— Multă sănătate, Colia ! Ești un băiat curajos ! Ai s'ajungi un adevărat bărbat...

Apoi se duse în bucătărie și atunci Caterinca se apropie de mine și-mi puse o întrebare, care sună însă ca un lucru sigur și de mult știut de ea :

— Și tu te-ai fi asvârlit în apă, ca Sandro... Nu-i așa ?

Eu m'am făcut roșu și-am tăcut, iar Caterinca, fără să-mi aștepte răspunsul, fugi după maică-sa.

Auzii apoi din bucătărie glasurile mamei și ale Mariei Osipovna, râsete și vocea supărată a Caterincăi :

— Vai, mamă, cum poți să spui așa ceva ? !...

A doua zi Maxim Porfirievici, felcerul din Coltubî, mă ascultă la plămâni dând din mustăți ca un gândac uriaș, pufăi tare și-i spuse mamei, care se uita la el îngrijorată :

— Criza a trecut, totu-i în regulă ! Acum flăcăul ăsta o să trăiască o sută de ani... Până una alta, însă, să facă bine și să mai stea culcat ! Am să mai viu să-l văd...

Și, încetul cu încetul, m'am făcut bine.

Pașca se ținu de cuvânt. Atât ce-l bătu pe Anton la cap, că până la urmă îi dădu o sârmă dela un motor stricat și căști, iar Pașca trase un fir dela casa de lectură până la noi. Acum, când dădeau drumul la radio, îmi puneam casca la urechi și ascultam și eu. Mai bine zis ascultam și eu și So-

nia. Fetița se cocoța pe pat, lângă mine și ascultam la aceeași cască, eu cu o ureche și ea cu cealaltă.

Tot ea mă învăță să umblu din nou. Când fusese mică, îi întindeam degetul meu arătător și ea, agățându-se cu toată puterea de el, izbutea să străbată dela un cap la altul încăperea aceea atât de mare pentru ea. Acum, de îndată ce mă ridicam din pat, mă lua de deget și, ținându-mă strâns, mă ducea după ea prin odaie. Și avea, mititica, o mutrișoară atât de încordată și serioasă, încât ai fi zis că face cine știe ce ispravă mare. Nu-mi dădea voie să umblu singur. Era sigură că fără ea am să cad.

Când am mai prins putere și m'am dat jos din pat Ghenca îmi spuse :

— Ei, acuma gata ! Ajunge cât ai făcut pe leneșul. A venit vremea să mai înveți și tu, dacă nu vrei să rămâi în urmă...

Și de atunci băieții au venit pe rând la mine să-mi povestească ce-au mai învățat și să-mi ajute la lecții. Parcă nici nu lipseam dela școală.

Intr'un rând, pe când învățam împreună, Ghenca amuți deodată și căzu trist pe gânduri.

— Ce ai ? l-am întrebat eu.

— Știi la ce mă gândesc ? îmi răspunse el. Dacă atunci noi l-am fi ajutat tot așa și pe Vasca, poate că n'ar mai fi rămas repetent...

Avea dreptate și mi-a fost rușine, deși era prea târziu. Oare tovarășii se poartă așa cum ne purtasem noi, care-l părăsisem și o luasem singuri înainte ?...

— Ei, dar voi cum stați acum ?

— Foarte bine. Ne-am împăcat de tot. De acum încolo tot ce vom face, o să facem împreună ! îmi răspunse Ghenca.

Dar nu-mi lămuri ce anume aveau de gând să facă cu Vasca Scerbatii...

De cele mai multe ori Caterinca venea la mine de-a-dreptul dela școală și ne apucam să facem îndată lecțiile. Pe urmă vorbeam de câte 'n lună și 'n soare. Dar, ca și cum

ne-am fi înțeles, nu pomeneam niciodată nimic nici de viscol, nici de „Peștera salvatoare“.

Uneori simțeam asupra mea privirile ei îngândurate și întrebătoare parcă, dar când ochii ni se întâlneau, Caterinca se întorcea sau mă întreba cine știe ce fleac.

În sfârșit, veni și ziua cea mare în care Maxim Porfirievici îmi dădu voie să ies din casă.

M'am îmbrăcat la repezeală și am ieșit în stradă. Dar, fie că eram încă prea slab, fie că mă îmbătă aerul tare de afară, mă apucă amețeala și începură să-mi tremure picioarele. M'am întors atunci repede în curte și m'am așezat pe prispă.

Văzusem de atâtea ori toate acestea, și, deși nimic nu se schimbase, totul mi se părea neobișnuit de luminos și de nou. Priveam cu nesaț toate locurile acelea cunoscute și descopeream, turburat, că erau lucruri pe care nici măcar nu le bănuisem mai înainte și pe care abia acum le vedeam.

De pe acoperișuri se prelingeau, cu un clinchet argintiu, picurii: pe la colțurile casei crescuseră țurțuri de ghiață, iar zăpada era sgrunțuroasă și murdară. Fumul albastrui se ridica alene în aerul nemișcat, iar troenii păreau de sticlă: șirul armonios al stâlpilor rețelei electrice se întindea până hăt, departe, iar ramurile brazilor atârnavă istovite, sub povara lor de nea. Era liniște și în sat și în taiga.

Primăvara era încă departe dar mi se părea că deslușesc murmurul zorit al pâraielor pe sub zăpadă, auzeam parcă zgomotoasa învolburare a puhoaielor desghețului, troznetul vreascurilor și foșnetul taigalei ce se trezește la viață. Ieșind în întâmpinarea primăverii care rătăcea încă prin nemărginirea stepelor, vedeam în gând întinderea de smaragd a ierburilor, așternându-se, stăpână, pe povârnișuri și prin văi, descătușată de tăcerea aceea moartă, înțepenită, care mă speriasse atunci, în expediție. Azi, Balșaiia Cern nu mai era de recunoscut. Din toate părțile porneau și se întretăiau în pădure drumurile străjuite de stâlpii puternici ai rețelei elec-

trice, iar prin desişuri treceau drumuri drepte ca o coardă, pe care alergau ca vântul mașinile...

Undeva, în depărtare, mihi un chip cunoscut. Cu fiecare clipă, omul se apropia tot mai mult și deodată se întoarse. Zâmbind prietenos, îmi făcu semn cu mâna. Bine, dar era... unchiul Mișa! Și în urma lui veneau oameni necunoscuți, care cu toții semănau cu el. Erau mulți, tot mai mulți! Înaintau apoi sprinteni, tinerește, flăcăi voinici care aduceau cu Anton. În pas cadențat venea o coloană de fete, cu priviri hotărâte, și nu știu de ce toate îmi aminteau de Dașa Culomzina. Pe urmele lor alerga zorită, ca să nu rămână în urmă, o droaie de copii cu păr bălai... Și larma voioasă a glasurilor, a muncii și a cântecelor străpungea depărtările încremenite, încât până și veverițele prin frunzișuri se ridicau în vârful lăbuțelor, iar cerul se înălța mirat și îmbrăca o haină mai albastră ca de obicei...

Caterinca și toți ceilalți spuneau că m'am schimbat. Tata era de părere că crescusem, dar mama spunea că m'am slăbit din pricina bolii. Eu însă știam că nu era vorba nici de boală, nici de înălțime. După ce m'am făcut bine, m'am gândit mult și cu stăruință la toate, și încetul cu încetul am priceput că și eu, și toți ceilalți, ridicasem capul și priveam acum departe aceea atât de ademenitoare încât niciodată n'o să ne mai plecăm ochii în pământ.

Și nu mai înțelegeam cum de putusem noi dori cândva să plecăm de aici. Unde mai puteam găsi taiga ca a noastră, munți atât de albaștri, lacuri străvezii ca cerul, locuri și oameni ca pe la noi? Oare cine i-ar putea înlocui, cine i-ar putea smulge din inima mea? Nu, nu voi mai pleca nicăieri de aici. Și, chiar dacă va fi să plec la învățătură, tot aici am să mă întorc!

Cuprins de duioșie, mi-am adus aminte de unchiul Mișa. De unchiul Mișa care ne arătase poteca aceea care, aidoma unui pârâu ce se varsă în râu, ne scosese la drumul cel mare.

Pe unde-o fi acum unchiul Mișa, cel cu zâmbetul pe buze și cu inima atât de caldă? Ce rău îmi părea că nu știa nimic despre schimbările dela noi.

Intr'un rând, Ghenca veni să mă ia, și cu toată împotrivirea mamei, care credea că sunt încă prea slab și care ar fi fost bucuroasă să nu mă lase nicăieri, ne-am dus amândoi la casa de lectură, unde adusesese Anton un lector.

Până acuma se ținuseră patru conferințe și noi fusesem la toate. Cred de altfel că nu lipsise nimeni! Casa de lectură era totdeauna ticsită.

La masă, Anton și Ivan Potapovici stăteau de vorbă cu lectorul, un tovarăș cu ochelari îmbrăcat în niște haine de stofă cu dungi înguste. Când lumea se așeză, Ivan Potapovici bătu cu creionul în masă.

— Tovarăși — începu el — lectorul care a venit astăzi la noi, ne va vorbi acum despre feluritele stele de pe cer și despre planete.

Lectorul se ridică, își potrivi haina și se pregătea să înceapă, când moș Sava sări dela locul lui. Nu lipsea dela nicio conferință și dela nicio adunare, și se așeza totdeauna în rândul întâi, ca să audă mai bine.

— Fie-mi cu iertare, tovarășe — zise moș Sava. Dar n'ai putea dumneata să ne vorbești despre altceva?

Amuțirăm cu toții încurcați, temându-ne să nu iasă cine știe ce scandal. Anton se ridică îngrijorat, dar Ivan Potapovici îl opri și se adresă lui moș Sava:

— Ce-i cu dumneata, moș Sava, nu ți-e bine sau ai băut un păhărel mai mult?

— Nu mă lua în răs, Ivane, și dă-mi și mie cuvântul... făcu supărat moșul. Spun asta, tovarășe — adăugă el întorcându-se către ascultătorii care așteptau cu sufletul la gură — fiindcă, uite, eu ascult totdeauna conferințele, dar până acum tot despre planete și despre stele ni s'a vorbit. Ce dumnezeu, vor să ne facă pe toți astronomi, să stăm cât îi noaptea cu ochii la cer până ne-o înțepenii ceafa?

Ascultătorii din față își mai stăpâniră zâmbetul, dar cei din fund râdeau din toată inima. Avea dreptate moș Sava, că nu știu cum se brodise, dar toți lectorii de până atunci parcă se înțeleseseră între ei și numai despre origina pământului și despre viața de pe alte planete ne vorbiseră!...

Lectorul se zăpăci și spuse râzând și înroșindu-se:

— Nu știam că sunt pe aici atâția specialiști în astronomie!

— Purtarea dumitale nu-i o purtare de om civilizată, moș Sava! se amestecă din nou Ivan Potapovici.

— Ia lasă-mă, Ivane! O să vorbești și dumneata mai târziu — răspuse moș Sava, bosumflat. Iar dumneata, tovarășe — și se întoarse către lector — să nu te superi pe mine, om bătrân. Dar nouă ne-ar place să mai auzim ceva și despre viață. Cât despre stele, dă-le încolo și lasă-le să lumineze singure!... Dacă însă dumneata te pricepi să povestești numai despre lucruri cerești, mă rog, n'avem ce face; dar tare ne-ar place ca măcar, acum la început, să ne spui ceva și despre viață. Pe urmă, te-om asculta noi și despre stele, că doar acum ne-am deprins... Ei, n'am eu dreptate, oameni buni? încheie moșul în hohotele de răs ale sălii.

Râdeau cu toții: și lectorul, și Anton, ba chiar și Ivan Potapovici, cu toate că încerca să facă pe seriosul.

— Bine, dar despre ce să vă vorbesc? întrebă lectorul, când se făcu liniște.

— Eu aș crede așa — zise moș Sava, ridicându-se iar în picioare. Să luăm de pildă victoria noastră, care a fost o victorie nemaivăzută și la care am ajuns printr'o vitejie nemaiauzită. Avem și eroi care n'au luptat pe front, nu-i așa, dar care și-au făcut cu prisosință datoria și-au ajuns eroi. Uite, despre ei am vrea să auzim câte ceva. Vorbește-ne dumneata despre acești oameni minunați...

— Dacă-i așa, tovarășe, zise Anton, o să trebue să ne îndreptăm greșala pe viitor, și o să ne străduim s'o facem.

Dar acum s'ascultăm ce-o să spună tovarășul lector. Că doar n'o să-l silim să ne vorbească pe nepregătite! Să-l lăsăm să ne povestească despre lucrurile pe care le cunoaște bine. Cât despre propunerea dumneavoastră, o să ne mai gândim la ea...

La început lectorul fu cam stingherit și se uita cu teamă la moș Sava, dar pe urmă se aprinse și ne vorbi foarte frumos despre felul cum se crease lumea. Noi mai citisem și mai învățasem câte ceva și la școală despre asta, dar ceea ce ne povestea el era minunat ca un basm. În deosebi ne minuna depărtarea aceea așa de mare dintre stele care nici nu se măsoară în kilometri, ci în ani-lumină — adică distanța pe care o străbate lumina într'un an. Am aflat că între stele sunt mii de ani lumină, așa că lumina stelelor care ajunge azi la noi datează din vremuri străvechi. Nouă ni se pare că acum s'a aprins o stea, dar, de fapt, ea s'a aprins într'o vreme când pe pământ nici nu se ivise omul. Și poate că multe alte stele s'au stins de veacuri și veacuri, dar lumina lor tot mai răzbate pe pământ și va mai răzbate multă vreme, după ce niciunul dintre noi nu va mai fi. M'apuca amețeala când încercam să-mi închipui nesfârșitele întinderi înghețate din univers străbătute de razele de lumină ale puzderiilor de stele, așa de depărtate de noi...

Până și moș Sava fu mulțumit. La sfârșit se rugă multă vreme de lector să nu fie supărat pe el, că de data aceasta povestea cu stelele îi plăcuse și lui foarte mult. De atunci, nimeni nu i-a mai zis lui moș Sava altfel decât „astronomul“.

Anton nu-și uită făgăduiala. După trei zile veni din nou la noi însoțit de Maria Sergheevna, care de mult voia să vadă cum o ducem în satul nostru. Ea se duse pe la toți elevii, iar seara ne adunarăm cu toții la casa de lectură.

Maria Sergheevna desfăcu un pachet pe care-l adusese cu ea și din care scoase câteva cărți.

— Tovarăși, ați organizat o casă de lectură — începu ea — v'adunați aici, ascultați radio și conferințe. Foarte bine. Numai că într'o casă de lectură trebuie în primul rând să se citească... Desigur, voi citiți și la școală, și acasă, dar de ce să nu citiți și aici? Cartea-i cel mai bun prieten și dascăl, ea desvăluie omului lumea, îl ajută s'o înțeleagă și-i arată care e calea prin care o poate face tot mai bună. Vă îndemn deci să începeți prin lecturi colective, pe care să le asculte nu numai copiii, dar și oricine vrea... O să vedeți că citită cu glas tare, cartea sună cu totul altfel și ne desvăluie lucruri pe care nu totdeauna le băgăm în seamă când citim singuri... Vreți să încercăm?

Puteam oare să nu primim? Numai că se punea întrebarea cu ce să începem. Fiecare propunea ceea ce-i plăcuse mai mult, dar aici avu și Anton o vorbă de spus. El alese o carte dintre cele pe care le adusese Maria Sergheevna și ne-o puse în față.

— V'aș sfătui să începeți cu cartea asta. Poate că mulți dintre voi ați mai citit-o, dar nu-i nimic, e o carte așa de bună, încât face s'o recitiți. Eu am citit-o de trei ori până acum și am s'o mai citesc încă... A fost scrisă de un om care acum e mort și care și-a povestit în ea chiar viața lui... Trebuie însă să vă spun că viața lui n'a fost o viață ca toate celelalte, ci o adevărată vâlvătaie. Omul acesta avea o inimă așa de înflăcărată, încât ea a luminat calea tuturor celor care l-au urmat. Cartea asta a ajuns acum un fel de îndreptar al vieții pentru toți tinerii și, cu toate că inima aceea s'a stins, ea ne luminează și astăzi calea...

— Ca stelele stinse — rosti Caterinca.

— Nu! răspunse Anton, după o scurtă clipă de gândire. Stelele sunt moarte și, oricât ar lumina, nu vor aprinde niciodată inimile oamenilor. O inimă de om, numai omul o poate înflăcăra!

Paginile foșneau sgomotos; flăcările și exploziile războiului civil ajungeau parcă până la noi. Dela începutul și până la sfârșitul cărții, am rețrăit împreună cu Pavca Corceaghin

toată strălucita și minunata lui viață. L-am ajutat pe Juhrai să fugă, am intrat în Armata Roșie, am primit cu o mână tremurătoare carnetul de comsomolist, i-am zdrobit pe albi. Am muncit goi și flămânzi, i-am nimicuit pe bandiți, am îndurat chinuri groaznice și, scrâșnind din dinți, am mers înainte, mereu înainte!

Cuvântul „sfârșit“, tipărit în josul ultimei pagini, ni s'a părut însă cel mai greu. Nu voiam și nici nu ne puteam opri. Pavca nu murise: ca și odinioară ne îndemna să mergem mai departe. Intr'adevăr, alții trebuiau să ducă mai departe făclia aprinsă de el...

Și au dus-o!

Seară după seară ne-am adunat iar la casa de lectură și glasul Dașei, când întretăiat de turburare, când puternic și sonor, ne-a purtat pe străzile liniștite ale Crasnodonului. Furia și durerea ne-au strâns inimile, iar bucuria și biruința ne-au înaripat. Impreună cu Serioja am dat foc școlii ocupate de fasciști, am ascultat înflăcăratele cuvinte ale lui Oleg și ne-am răzbunat pe fasciștii odioși, pentru moartea eroilor.

Bineînțeles, ne-am răzbunat numai în gând — Crasnodonul e doar departe și războiul s'a isprăvit de mult. Dar fără îndoială că acum ceva se schimbase în noi. Focul mistuit nu se va stinge și tot va mai rămâne ceva din el. Flacăra lui luminează parcă acum totul, și în pâlparea ei tremurătoare ne vedem în altă lumină. Și câte lucruri care n'ar trebui să fie, găsim în noi! Ce departe suntem de Pavca și de copiii aceia de pe Don! Ghicindu-ne parcă gândul, Dașa rosti:

— Să semeni cu ei — ce-ar putea fi oare mai frumos?

Ne-am gândit multă vreme, am discutat, ba ne-am și certat. Apoi ne-am gândit din nou.

Dacă era cu neputință să fim la fel ca eroii aceștia, măcar să le semănăm cătuși de puțin. Doar nici ei nu s'au născut așa, dintr'odată, eroi! Au intrat în Comsomol și...

(continuare)

Ca totdeauna, Ghenca ne-o luă înainte. Împlinise de mult paisprezece ani. Caterinca și cu mine împlineam aceeași vârstă în curând. Numai Pașca trebuia să mai aștepte un an.

Cu ce invidie ne uitam la insigna și la carnetul pe care Ghenca ne lăsase să-l ținem o clipă în mână, dar pe care-l ascunsese în urmă, îndată. Incepuse chiar să se uite la noi cam de sus: sunteți mici și nu vă puteți întovărăși cu cei mari. Dar asta nu ținu multă vreme.

Maria Sergheevna ne spuse, Caterincăi și mie, că vorbise cu Anton și că ea va prezenta adeziunile noastre pentru intrarea în Comsomol. Organizația de pionieri o să dea referințe. Pe mine mă recomandă și Anton, iar pe Caterinca, Dașa Culomzina. Învățasem aproape pe derost statutul, dar tot tremuram de frică ca nu cumva să ne întrebe ceva și să nu știm. Caterinca îmi spuse că n'ar putea să îndure una ca asta. Dar când am întrebat-o ce-o să facă dacă n'o să știe, s'a supărat și nu mi-a răspuns...

Cu Caterinca lucrurile au mers ca pe roate. Și nici nu e de mirare, cu autobiografia ei: a trăit la Dnepropetrovsc, tatăl său a fost muncitor și a murit pe front ca un erou; ea s'a evacuat împreună cu maică-sa și pe drum au fost atacate de avioanele fasciste. Dacă ar fi rămas pe loc, a spus Caterinca, s'ar fi dus la partizani sau ar fi lucrat în ilegalitate.

Dar eu ce autobiografie aveam? M'am născut și am învățat — atâta tot. Oricât m'aș fi străduit, n'aveam ce istorisi mai mult. M'am zăpăcit, am tăcut și am simțit că mă înroșesc. Și, colac peste pupăză, începu și Anton cu glumele lui!

— Ia seama, Berezin! Înainte mă înroșeam și eu. Acum însă, s'a zis cu rumeneala mea! Numai părul mi-a rămas roșcat...

Râseră cu toții, dar eu mă înroșii și mai tare.